

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

zhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Sežani na Krasu, hrvatski na naslov: Vinko Šepič, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovenskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L. 24.— Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Ed nost v Trstu.

Štev. 15

V Trstu, dne 20. maja 1922.

Leto III.

POLITIČNO — ZRELI

Ena naših najbolj priljubljenih časniških fraz je, da smo politično zreli. Če se nam zgodi krivica in smo prisiljeni pogoltniti jo, storimo to zato, ker smo politično zreli. Če bi se krivici lahko uprli, pa nimamo poguma, se ne upremo radi tega, ker smo politično zreli. Če se lopovščini ne upremo, ker nam kaže oportunistem, da bi utegnili pri taki hvaležni priliki kaj malega pridobiti, je zopet naša politična zrelost, ki nas vodi, da nastopamo tako kot pač nastopamo. Skratka: naj delamo prav ali napak, pogumno ali strahopetno, načelno ali oportunistično, pošteno ali nepošteno, vselej delamo tako in ne drugače, ker smo politično zrel narod, ki bi se lahko kosal v politični zrelosti tudi z drugimi ... večjimi ... narodi.

«Politično zreli» je ena tistih časniških public, ki jih ustvarijo možgani čisto mehanično, nekako na rokodelski način, kadar ne znajo pravilno presoditi dejanja ali pa hočejo sramežljivo zakriti nečeden politični dogodek. Zato je taka fraza ravno toliko škodljiva, kolikor sta škodljivi politična omejenost ali laž. Čim več slave si bomo peli, da smo politično zreli, tem manj bomo verjeli lastnim besedam, ker bomo imeli stoinstokrat priložnost, da si svojo politično zrelost ogledamo v vsej klavrni, umazani nagoti. Zakaj z uverjenjem, da smo politično zreli, se odpovedujemo nele izkušnjam, marveč tudi vsakršni politični misli, naj je še tako koristna v javnem življenju. Obenem zakrivamo s «politično zrelostjo» svoje lastne politične grehe, ki so kakor plodilo zlega, če smo zavrgli resnico.

Naša «politična zrelost» je žalosten dokaz, da so javne razmere pri nas nezdrave in da jih skušajo naši politični zdravniki ozdraviti na ta način, da za vsako ceno zakrivajo bolezen in njene znake. Nikjer ni čuti pogumne besede in če bi se ž njo kje kdo spozabil, planemo po njem kakor na zločinca. Tako zorimo in ni res, da je Joannes Plebanus izraz nas samih, kakor je nekdo zapisal; nasprotno: Plebanusova pot ni naša pot, samo v življenje pogledjmo! Veliko lažje je namreč v življenju brez načel, kakor ž njimi, zakaj načela niso za trhel rod.

Če kdo, ima učiteljstvo dokaze o «naši» politični — zrelosti, preizkusilo jo je na lastni koži in jo preizkuša še vedno. Ni dvomov: smo politično — zreli! Vzemite samo slučaj, ki ga je

nedavno doživel tov. Hreščak, pa se prepričate!

Tov. H. je službeno nastavljen v Gorjanskem, kjer je menda kazenska kolonija za take ljudi, ki niso vajeni padati na kolena pred namišljenimi božanstvi. Sicer tovarišu niso mogli dokazati nenavadnih, strašnih grehov, radi katerih naj bi se pokoril v izgnanstvu, toda včasih je dovolj, da nima kdo povsem prožnega hrbtišča, da ga udarijo radi varnosti države, ki jo trde hrbtnice nedvomno slabijo. V kraju, kjer je tov. H. služboval prej skozi 15 let, se ljudstvo ni moglo prepričati o tovariševi krivdi, zato so porabili priložnost, ki se je ponujala po izvršenih upravnih volitvah ter so sprejeli v občinskem svetu zahtevo, naj okrajni šolski svet v Sežani nastavi učitelja zopet v Lokvi, kjer je že toliko let služboval in ima tudi svoj dom in rodbino. Nesreča je hotela, da je med tem časom tov. Hreščak na javnem shodu razpravljal o občinski politiki in se dotaknil vseh perečih vprašanj javnega življenja, ker ima navado govoriti odkrito in brez ovinkov v vseh stvareh, ki se tičejo ljudstva. Bila je to iskra v sod smodnika. Oni, ki so zahtevali premeščenje tov. H. v Lokev, so se na ukaz g. župana Muhe premislili in sklenili silen protest proti temu, da bi se naš tovariš vrnil še kdaj na svoje pravo mesto in predložili z vso naglico svoj svečanomočni ugovor civilnemu komisarjatu v Sežani. Dokazali so, da so politično zreli, dorastli situaciji in razmeram.

Povsem v redu z njih stališča — boste dejali — čemu torej pogrevati stvar na tem mestu? Radi tega, ker ima zgodba svojo moralo. Naši politično zreli prijatelji namreč niso prav zapali svoji moči in so se bali razburjenja, ki se je polastilo poštenih ljudi radi tega čednega dejanja. Kraljevi orožniki so prišli iskat tov. H. na dom v času, ko so občinarji najbolj hrupeli proti izdajalskemu sklepu. Niso ga našli in če bi ga tudi, kaj bi mu hoteli?

Za nas ni to dejstvo nič več in nič manj kot dokaz, da se proti učiteljstvu od «naše» strani uporabljajo vsa sredsva, tudi taka, ki bi se jih morali v dno duše sramovati ljudje, če bi imeli še kaj poštenja v sebi. Kdor kliče orožnike proti učiteljstvu, je z vladno močjo v najboljših stikih. Če se tako počenja celo pod krinko nacionalizma, nimamo ničesar proti temu, ako nimajo ničesar oni, ki vidijo v nacionalizmu svoj

ideal. Sicer smo bili že kdaj na jasnem, da je gonja proti tov. H. imela svoje pospeševalce še najbolj v slovenskih krogih, saj so se «slovenski» krogi ogrevali proti volitvi navedenega v okrajni šolski svet, toda lepšega dokaza nam niso mogli dati, kakor so ga dali s tem, da so si vzeli orožnike na pomoč.

Nikakor nočemo točiti sentimentalnih solza radi Judeževih poljubov. Pribijamo dejstvo, ker

še vedno ne verujemo, da bi se vsi strinjali z uporabljanjem sličnih sredstev proti učiteljstvu. Stan ima tudi svoje sovražnike in lahko jih ima še več, toda to pravico si bomo vedno lastili, da bomo zahtevali odkritega, poštenega boja na kakršnikoli strani. Vsa podla sredstva in odgovornost zanje prepuščamo onim, ki so jih vredni. Učiteljstvo namreč še ni politično zrelo ter varuje in bo varovalo svojo čast.

KONCERT PEV. ZBORA ZVEZE V GORICI

Namen teh vrstic ni podati podrobno oceno koncerta dne 29. IV. v Gorici, ampak izraziti samo vtis, ki ga je koncert napravil na občinstvo. Da se strinja z nami v naših tozadevnih naziranjih tudi večina občinstva, ki se je udeležila koncerta, o tem smo prepričani. Zato napišemo te vrstice z željo, da bi se upoštevale pri prihodnjih prireditvah.

Da je bila prireditev nekaj izrednega, to je izven vsakega dvoma. Če upoštevamo, da je zbor sestavljen iz pevcev in pevk iz vseh krajev Julijske Krajine, moramo priznati, da je bilo izvajanje tudi najbolj težkih skladb kljub maloštevilnim skupnim vajam, vzorno. Strokovno oceno posameznih točk programa seveda kakor rečeno prepuščamo drugim. Govoriti hočemo tu samo o sestavi programa in izberu njegovih točk.

Kar se tiče programa je bil isti veliko predolg in z izjemo par klavirskih skladb in kvarteta na lok, vseskozi skrajno modern. To se nam ne zdi umestno, ako pomislimo, da je bila velikanska večina poslušalcev glasbeno neizobražena. V prvi vrsti smo pogrešali na vzporedno narodno pesem, dasi se nam je

obljubljala v reklami, potem pa tudi starejše umetne pesmi. G. pevovodji je očitno šlo za tem, da pokaže, da je njegov zbor zmožen najtežavnije naloge. To bi bil pa tudi dosegel v tem slučaju, ako bi bil sprejel v vzpored samo dva ali tri težje zборе. Ostale točke pa naj bi bile vzete iz narodnih in starejših umetnih pesmi. Efekt, ki bi ga bil dosegel zbor z vzornim prednašanjem lažjih skladb na vso ono muzikalno neizvežbano množico, bi bil mnogo večji, nego ga je napravila težka moderna pesem. Upoštevati je treba tu tudi še neki drugi moment: da je na deželi poleg slabo izvežbanega organista učitelj edini muzikalno naobrazen človek, ki je poklican, da vodi petje podeželskih zborov. Ti pa ne bodo peli Lajovca. Kako bi koristilo učitelju-pevovodji, kakor tudi naši pesmi sami, ako zna pesem vzorno naučiti. Poslušalci bi pri takem vzporedu tudi lahko primerjali narodno pesem z umetno, starejšo in moderno. In vsakdo bi bil zadovoljen, ker bi bilo za vsakega nekaj na vzporedu. Na ta način bi se tudi doseglo stopnjevanje, ki ga mora imeti vsak dobro sestavljen vzpored.

Namen takih koncertov je namreč po našem mnenju dvojen: prvič pokazati svetu, kaj zmoremo, drugič pa tudi vzgojevati narod.

OSNOVNI PRINCIPI DELOVNE ŠOLE

II. Osnovna načela šolskega dela.

§ 12. Kot podlaga šolskemu življenju mora služiti produktivno delo, in sicer ne kot sredstvo za kritje stroškov vzdrževanja otrok, tudi ne samo kot metoda pouka, ampak kot resnično produktivno, družabno-neobhodno potrebno delo. Ono mora biti tesno, organično združeno s poukom, ki ozarja s svitom znanja vse obdajajoče nas življenje. Vedno bolj složno, presegajoč neposredne razmere otroškega življenja, mora produktivno delo otroke seznaniti z najraznovrstnejšimi oblikami proizvodnje, tudi najvišjimi.

Opomba a) Delavno načelo bo le v tem slučaju krepko pedagoško sredstvo, če bo delo v šoli tvorno-zadostno, osvobodeno vsakršnega nasilja nad učencem, in pri vsem tem po načrtu in socialno organizirano. V poslednjem zmislu nam šola predstavlja šolsko komuno, ki je po svojih delovnih procesih v tesni in organični zvezi z obdajajočim nas življenjem.

Opomba 2. Stara oblika discipline, ki je zasužnjila vse šolsko življenje in svobodni razvoj otroka, ne more imeti mesta v šoli dela. Delovni procesi sami bodo vzgajali v otrokih ono notranjo disciplino, brez katere si ne moremo predstavljati racionalno organiziranega kolektivnega dela. Otroci se živo udeležujejo vseh delovnih procesov šolskega življenja; posebno organizacijski momenti, ki izha-

jajo iz principa delitve dela, bodo moralj igrati zelo važno vzgojno ulogo. Pri tem se učenci naučijo ocenjevati načine razumne uporabe človeške delovne energije in vzgojijo v sebi čustvo odgovornosti za oni del dela, ki pride na račun posamičnika v danem delavskem kolektivu, kakor tudi za uspeh vsega dela v celoti. Kratko rečeno, kolektivno produktivno delo in organizacija vsega šolskega življenja morata vzgajati bodoče občane socialistične republike.

§ 13. Pouk v delovni šoli obeh stopenj nosi občeizobraževalen političen karakter, pri čemur se fizični in estetični naobrazbi daje odlično mesto.

Opomba a) Instrukcije, primerni programi, pojasnjujoči zapiski h temu izidejo naknadno.

Opomba b) Učni načrt prve kakor tudi druge stopnje se mora odlikovati s precejšnjo gibčnostjo v prilagoditvi h krajevnim pogojem. Razen tega je mogoče vpeljati te ali one predmete za posamične skupine učencev le, če se ohrani celotnost kurza.

III. Red in pogoji šolskega dela

§ 14. Šolski pouk, tekem leta se deli na tri kategorije 1) navaden šolski pouk približno od 1. septembra do 1. junija; 2) šolski pouk pod milim nebom približno od 1. junija do 1. julija; igrišča, poletne kolonije, ekskurzije za proučevanje prirode in življenja; 3) popolne počitnice približno od 1. julija do 1. septembra, od 23. decembra do 7. januarja in od 1. do 14. aprila. V šoli se praznujejo občanski prazniki, določeni po Delavsko - kmečki vladi.

Opomba. Gubernijski oddelki Narodne prosvete so pooblašteni skrajšati čas polnih počitnic, kakor tudi spremeniti učni red tekom leta.

§ 15. Šole so odprte učencem vseh 7 dni.

Opomba a). Dva dneva v tednu, pa ne zaporedna, sta izvzeta iz občega števila učnih dni; pri tem je eden popolnoma prost običajnega pouka in se ima uporabiti za čitanje, ekskurzije, gledališke predstave in druge samostojne otroške vaje, pri čemur sodelujejo nove učne moči. Drugi velja za pol-delavni dan z običajnim pedagoškim personalom in se uporablja za vaje v klubih in laboratorijih, za referate, ekskurzije, za zborovanja učencev.

Opomba b). Vsak šolski delavec ima po en dan na teden prost.

§ 16. Programne učne vaje za učence v šoli 1 stopnje ne smejo prva tri leta nikdar trajati več nego 4 ure, ostali dve leti pa več nego 5 ur, a na 2. stopnji ne več ko 6 ur.

§ 17. Dajati obvezne naloge in delo na dom ni dovoljeno.

§ 18. Ne dopušča se tudi v šoli nikako kaznovanje.

§ 19. Vsi izpiti — sprejemni, prehodni in odpustni, so odpravljeni.

§ 20. Delitev po razredih naj se po možnosti namoesti z delitvijo v skupine po meri sposobnosti učencev k odnosni vrsti pouka.

Opomba. Prehod v, po starosti ne odgovarjajočo višjo skupino, je dopuščen le po zaslišanju sklepa šolskega zdravnika.

§ 21. V vseh šolah vseh tipov se morajo dajati gorki zajtrki brezplačno po postavkah higijeničnih norm za otroke odnosne starosti.

§ 22. Vse šole 1. in 2. stopnje morajo stati pod rednim nadzorom zdravnikov.

§ 23. Pri vstopu otroka v šolo je potrebno potreben natančen zdravniški pregled za opredelitev stanja njegovega fizičnega in psihičnega zdravja.

§ 24. Če ni dovolj svobodnih mest v Enotni šoli, določajo red nameščanja na prosta mesta odnosni oddelki Narodne prosvete.

§ 25. Vsaki šoli mora biti prideljen kos zemlje brez stavb, in sicer na deželi ne manjši od djesjatine,* v mestih po krajevnih razmerah, pa ne manjši kakor 500 kv. sežnjev.**

Opomba. Na novo ustanovljenim šolam je treba odmeriti približno toliko zemlje kakor po deželi.

IV. Osnovna načela samouprave Enotne delovne šole

§ 26. Šolski kolektiv (občina) obstoji iz vseh učencev in vseh šolskih delavcev dotične šole.

§ 27. Odgovorni organ šolske samouprave je šolski sovjet, ki obstoji a) iz vseh šolskih delavcev, b) iz zastopnikov delovnega ljudstva dotičnega šolskega okrožja v razmerju $\frac{1}{4}$ števila šolskih delavcev, c) v sličnem razmerju iz učencev starejših letnikov od 12 leta dalje, d) iz enega zastopnika oddelka Narodne prosvete.

§ 28. Notranje življenje šolske občine v okviru določb Centralnih in krajevnih organov Narodnega komisarijata prosvete in Šolskega sovjeta se ureja po običih in skupinskih zborovanjih Šolske občine (Kolektiva).

* skoro $1\frac{1}{2}$ hektar.

** skoro $\frac{1}{4}$ hektarja.

§ 29. Kot izvrševalni organ Šolskega sovjeta fun-gira predsedništvo, ki vodi delo izvrševalnih komisij, voljenih (sestavljenih) od Šolskega sovjeta in Šolske občine.

§ 30. Sklepi Šolskega sovjeta, ki lahko zadevajo vsa vprašanja šolskega življenja, ne smejo kršiti običih pravil o Enotni šoli in določb Oddelka narodne prosvete pri političnih Sovjetih; zastopnik Oddelka ima pravico protesta.

Opomba. Protest ne ovrže sklepa, ampak vprašanje pride v razpravo Oddelka narodne prosvete.

§ 31. Šolski sovjet je kompetenten razpravljati in sklepati o sledečih vprašanjih:

a) o razpredelitvi učencev po skupinah in o odpustu iz šole;

b) o predlogih o oproščenju učencev od pouka v dotični šoli;

c) o potrditvi načrtov in programov šolskega pouka v predelih direktiv Narodnega komisarijata prosvete in krajevnih Oddelkov narodne prosvete;

č) o potrditvi reda in načrta izobraževalnega, produktivnega in gospodarskega dela šole;

d) o sestavi proračunov in računov za pedagoško in upravno - gospodarsko delo šolskega kolektiva (občine);

e) o pregledu in potrditvi projekta šolskih instrukcij (o notranji uredbi življenja šolske občine);

§ 28. Notranje življenje šolske komune se mora urejevati po načelih popolne svobode združevanja vseh članov kolektiva (občine) v skupine in krožke v dosegu izobraževalnih in vzgojnih smotrov — n. pr. zveze predavateljev, mladinske zveze itd.

V. Določila o izvedbi načrta o preustroju šol v življenju

Za udejevitvev označenega načrta se predlaga: spremeniti vse 3 razredne in 4 razredne začetne šole v 5 letne šole I. stopnje; radi tega se doda s početkom šolskega leta vsem začetnim šolam po eno učno leto v dopolnilo. V dopolnilno skupino pridejo vsi, ki so dokončali v tekočem letu začetno šolo. Tako imenovane 2-razredne šole s 5 letnim kurzom v popolnem sestavu veljajo za šole I. stopnje.

Vse srednje šole in njim podobne, bodisi državne, društvene ali zasebne, se razdelijo podobno sledečemu načrtu razdelitve moških gimnazij; prvi trije razredi s pripravnic vred se spremenijo v samostojne šole I. stopnje in se preuredijo po splošnih določbah označene stopnje. V tekočem letu se jim doda prvo učno leto, in če potreba tudi drugo (do pet letnega tečaja).

4., 5., 6. in 7. razred se preuredijo v šolo 2. stopnje; 8. razred odpade.

Višje začetne šole in njim podobne — na pr. trgovske šole — se preuredijo v šole 2 stopnje, radi česar se opusti prvo učno leto in se jim doda skupina starejših letnikov, za učence ki dokončajo v tem letu šolo.

Ta načrt preosnove bivših začetnih in srednjih šol je dovolj prikladen, ga pa lahko izpremene odnosni Oddelki narodne prosvete.

Predsednik V. R. C. I. O. I. Sverdlov. — Namestnik Nar. Kom. Prosvete M. Pokrovski. — Tajnik V. R. C. I. O. A. Enukidze.

Prestavil Jože Srebrnič.

POČETNICA „NA RODJENOJ GRUDI“

PROF. CRONIA

M. D.

Kušat ću zabeležiti nekoliko primedaba i opazaka o novoj čitanci.

Nova je početnica preopširna. Tu pogrešku imadjahu i prvašnje čitanke. Manji oblik bio bi malome detetu bliži i prirodaniji, a primedba, da se ista knjiga u nuždi može upotrebljavati i u 2. godištu, posve je kriva i neumesna već stoga, što dete po čisto prirodnim, instiktivnim težnjama želi, traži, pače zahteva, da u 2. godištu dobije drugu, novu knjigu. Time se ponosi i jedva očekuje dan kad će moći upotrebljavati novu knjigu, jer ono uprav gramzi za nečim novim, za nečim nepoznatim, za nečim još nevidjenim. To mogoh zametiti tekom moje kratkotrajne prakse. Ovome se zahtevu može lako udovoljiti.

Nadalje nova je čitanka prilično teška, premda obilnost slika tu i tamo ublažuje kakvu poteškoću. Ne mogu ustanoviti kakvim su redom uvrštena slova; genetičkim svakako nisu.

Budući se g. prof. Cronia dao na sastavljanje početnice, morao je u prvom redu uzeti u obzir barem osnovno načelo: držati se nekog reda u pisanju slova prama zahtevima pedagogije.

Slike. Mnoge su slike nejasne, a tu i tamo nepotpune. U nekim talijanskim početnicama susretamo nekoliko istih ili barem posve sličnih slika. To nije nikakvo zlo; samo sve novo (pa i slike) nek budu svrsishodnije, sve savršenije. Ovo spomenuh da istaknem, da mnoge slike u Početnici pogotovo ne odgovaraju svojoj svrsi.

Lica slika i nošnja njihova uzeta su iz krugova bogatih, građanskih, te ovako ne odgovaraju našim istarsko-hrvatskim seljačkim prilikama.

Ima slika takovih, da ih ni sam učitelj ne shvaća u prvi mah.

Opazja se, da je auktor imao najbolju volju slikama privesti dete do nekog novog glasa (slova), ili da ga slika na nj seti, al u tom žalibože nije svađe uspio. Naprotiv, nekoje su slike takove, da će učenika prije smesti i odvratiti od željena nauma. Slike naime predočuju više objekata, od kojih će dete zametiti samo one, što ga zanimaju, možda uprav one, što ih ne želi knjiga.

Nekoje bi slike bile dosta zgodne, kad bi stajale uz valjane vežbe.

Pisanje slova, navlastito velikih, apsolutno je površne naravi. Na jednom mestu nema pravilnosti, na drugom je pogrešno pisanje u okviru crta, a negde je čak i sam razmer crta nejednak. U jednom slučaju su te crte posve izostale, usled česa je oblik slova različit, i nekoja su slova delomično i iskrivljena. Vrhunac površnosti vidimo kod velikih slova. Jedna te ista slova pisana su na razne načine. To nije **doslednost**, a deca se time stavljaju u opravdanu sumnju. Doduše potrebno je, da se decu upozna sa pisanjem slova na različite načine, ali to dolazi tek kasnije u višim razredima, inače nailazimo na poteškoće. Nekoliko je velikih slova (osobito u pregledu abecede) pisano tako cifrastim načinom, da je njihova imitacija sa strane dece posve nemoguća. Primeri su suvišni, jer to može da opazi svaki na prvi pogled.

Mislim, da je slovo r pisano težim načinom, ili ako nije teže, to je svakako nepraktičnije, jer kad ono dolazi uz slova b ili v, biva pisanje za maleno dete prilično otežčano i nekako nenaravno (na pr. vrea, braća), stoga je mnogo zgodniji i praktičniji

stariji način pisanja slova r. Priznajem, da je ovaj upotrebljeni novi oblik gdekada veoma praktičan, ali radi lakšeg pamćenja i bržeg shvaćanja držim, da se u prvom godištu mora uzeti samo jedan oblik. — Drugi se oblik poučava u višim razredima i od tada dalje dete se priučava i rabi oba oblika. Možda je slovo r prerano uvršteno, jer ga dostatan broj dece teško izgovara.

U razvijanju slova nema potpune sredjenosti. Kod spajanja, slaganja opažamo dobrih i dosta zgodnih spojeva, ali valjda za protutež vidimo i prilično teška slaganja sa neprirodnim skokovima.

U čitanci opažaju se nekoje pravopisne, slovničke pa i tiskarske pogreške. Možda je i to razlog, što nekoje rečenice nemaju pravog smisla.

Skoro u svemu do sada navedenom opaža se površnost i nekakva malomarnost.

Mnoge nedostatke (osobito one u pisanju slova) opaziti će i samo dete, a to će nanj svakako loše uplivati.

Jako su nekoje turske reči potrebne osobito radi slova dž, ipak je njihov broj prevelik.

Mnoga su štiva uz slike veoma uputna, zgodna i lako se njima pobudi u deci živ interes i povoljno raspoloženje. — No i ovde su nekoje slike nepotpune i nisu sasvim jasne.

Sadržaj je štiva većim delom dosta dobar. Štiva su prikazana kratkim i prilično živahnim načinom.

Vežbe uza slova su preobilne, a po sadržaju prebogat i tuđe, iz česa jasno sledi, da je posve nemoguće, da budu detetu najugodnije, najzanimivije, jer sve ono, što stoji iza njegovog dohvata i razumevanja, sve je to preteško, te mu otudjuje interes, a odbija pažnju i pravo zanimanje.

Osim svega toga se kroz celu čitanku nižu štiva suhoparnog moralisanja. Ovakova štiva treba dovažditi u savez sa kratkim i živahnim pričicama, te iz njih izvući potrebitu moralnu pouku.

Da je čitanka sastavljena samo za škole u Dalmaciji i još druge neke opaske, bilo je to već istaknuto u prošlim brojevima «U. L.».

Treba pri koncu priznati, da je pisca kod sastavljanja početnice pratila najplemenitija misao vodičica, ali žalibože nije u punoj meri uspeo da dade našoj dečici ono i onakvo štivo, koje ona žele, trebaju i moraju imati.

Povrh svega knjizi je udarena tako strašna cena, da je ne mogu nabaviti sva naša siromašna deca, a to svakako govori protiv povoljnog raspačavanja.

Dodat ću još samo jednu opasku.

Sastavljanje prve dečje knjige po didaktično-metodičkim zahtevima težak je i delikatan posao, kojeg može vršiti samo onaj, koji je sa najvećom ljubavlju strpljivošću, izvanrednom sposobnošću i darom poučavao sitne i nevine glavice prvog godišta, te je tako zavirio u «naitanje tančice» dečje duše. Sadržaj početnice mora po mogućnosti biti takav, da spominje deci pojave i predmete dečjeg sveta, da krug slika i predodžba bude pristupačan dečjoj psihi, koja se bez ikakvih skokova, dakle posve postepeno mora da razvija i usavršuje. — Uopće rečeno mora početnica slediti prirodni proces dečje duše; mora polagano, dosledno i u zgodnoj formi razvijati program prvog godišta.

Pred točkom još ovo: Hrana, koju hoće da pruža Cronijeva početnica našoj deci, nije dobra, a niti dobro prokušana. — Dajte nam bolji izvor, da se oni, koji se pred malo vremena odbiše od milih skuta majčinih, napiju dobre, bistre i kristalno-čiste vode.

FELJTON

ČEŠKA KNJIGA O PRIMORJU

Med svetovno vojno je izšla v Pragi (brez letnice) izvrstna knjiga vseučiliškega docenta dr. J. V. Dvorskega: «Přimořské země říše Rakovsko-uherské». To je 12. zvezek znamenite zbirke «Duch a svět», ki jo urejuje Jan Emler (založništvo F. Topiča). Ker je ostala ta knjiga — kolikor vem — na Primorskem neznana in neopažena, hočem napisati tu nekaj besed o njej.

Po kratkem uvodu, ki govori o zanimanju Čehov za Jadransko morje, sledi zgodovinsko poglavje, v katerem se pripoveduje, kako je Avstrija polagoma pridobivala primorske pokrajine. Naslednje poglavje razpravlja o političnih mejah. Važnejše je III. o oblikah površja. Na podlagi preiskav odličnih geografov (Merza, Suessa, Cvijića, Krebsa i. dr.) razlaga geološke razmere Primorja. Posebno zanimivo je 4. poglavje: Razvoj človeške kulture na Primorskem. Vsa človeška kultura sloni na razvoju organizmov, ki je odvisen od podnebja in od tal (zemlje). Primorje spada k sredozemskemu klimatičnemu pasu. Izmed vetrov sta najvažnejša jug in burja, ki vplivata na vegetacijo. Rastlinstvo tvori poseben tip: sredozemska flora. Dosti manj pomena za razvoj kulture je imela kontinentalna favna; večji je bil vpliv morskega živalstva (trib).

Sledovi paleotičnega človeka niso dovolj jasno dokazani. V neolitični dobi pa je bilo Primorje že razmeroma gosto naseljeno. Jamarje ali prebivalce votlin je izpodrinil nov, bojevit narod, ki je stanoval v gradiščih.

V bronovi dobi je živel na Primorskem vsekakor narod indoevropske pasme; starodavni pisatelji imenujejo tedanje prebivalce Ilirce. Potem govori Dvorský o Keltih, Rimljanih, Grkih in o prihodu Slovanov (v 6. stoletju) in Benečanov. Ker prištevata k Primorju tudi Dalmacijo, pripoveduje nazadnje še o Osmanih in Albancih. (Albanska vas Arbanasi pri Zadru mu je znana samo pod laškim imenom Borgo Erizzo!) — V 5. poglavju pretresuje pisec «sedanje» (to je, med svetovno vojno) razmere v narodnostnem, verskem, gospodarskem, prometnem oziru in glede na obliko raznih vasi. Branja vredni so odstavki o kmetijstvu, ribištvu, kmetijski obrtnosti, industriji, rudarstvu (tu naglašava nedostatek premoga), trgovini, občilih, zlasti pa o obliki vasi. Razločujemo «cestne» vasi (ta tip je slovanskega izvora) na Goriškem, potem tip «uličnih» vasi (romanskega izvora) v Istri in tip razkropljenih vasi

(nemškega izvora) n. pr. na Banjški planoti. Primorska mesta in trgi so benečanskega tipa; izjema sta Bolc (ali Bovec, kakor se je začelo po krivem pisati) in Cerkno.

Šesto poglavje obsega topografijo; Dvorský se drži tele razvrstitve: Goriško, Trst, Istra, Reka, otoki v Kvarneru, hrvatsko Primorje, Dalmacija.

Nazadnje navaja uporabljeno literaturo: nemško (Krebs, Brückner, Cvijić), laško (Savicki), hrvaško (Hranilović) in češko (Daneš).

Ena sama reč se sme in mora grajati na tej knjigi: Dvorský rabi večkrat **laška** ali pa **spačena slovanska** krajepisna imena in jih tu pa tam napačno sklanja. Reko Idrijo (ki je tvorila nekdanj ital. avstr. mejo), mesto Jakin, Vodnjan in otok Sulet pozna samo pod laškimi nazivi: Judrio, Ancona, Dinjan (it. Dignano) in Solta. Zamenjuje Sremske Karlovce z mestom Karlovcem ob Korani. Otok Sušac zove pisec dvakrat Lušac. «Salvore» zovejo domačini Sa[v]udrijo, ne «Zalborna». Ker Dvorský očitno ne pozna fonetičnega razločka med srbohrv. č in ć, piše krivo Lovčen, otok Prvič i. dr. Banjško planoto, ki ima svoje ime po Banjšicah, zove avtor dosledno napačno: Banško, Bausko in Banjsko! Olok Unije je prekrstil v Onije, Cerknico v Crknicu, Vršič (blizu izvira Soče) v Vrsec; ime Mošćenice rabi vedno v ednini «Oštri rt» se je izprevrgel v «Rt Oštra». Otok, ki mu pravijo Lahi Sansego, zovejo domačini Hrvati Suseg, ne pa Sušak. Če bi Dvorský vedel, da se srbohrvaški a in slovenski e, kadar sta refleksa starega polglasnika v sklanjavi izpahujeta, ne bi pisal «do Videmu», «u Omišalje» i. dr. Dvorský rabi ime Spič v ženskem spolu in ga sklanja kakor nit, milost..., toda beseda je moškega spola in se sklanja kakor mač, nož. Od Nemcev ali Lahov je prevzel češki učenjak pisavo Doberdo. Vsaj desetkrat sem našel v njegovi knjigi besedo «Kras» z malo začetnico. — Da bi bil Koper otok, ni res (gospod doktor naj si položaj tega **polotoka** ogleda na licu mesta!) Med raznimi zmotami v **etnografskem** poglavju naj omenim le to, da Dvorský trdi (na str. 39.): «Narečje schiavetto, ki se pojavlja na Bujskem Krasu, ni italijansko, marveč je pokvarjena hrvaščina, polna italijanskih izrazov» in na str. 41.: «...približno 350.000 Italijanov z všteti Furlani in večinoma tudi tistimi prebivalci, ki govorijo schiavetto». — Stvar ni taka! Ščavet je tista starejša cerkvena (liturgična) hrvaščina, ki je posrta po glagolskih misalih ter se rabi le v cerkvi za tiste molitve, ki se **na glas** pojó ali beró. Torej ne narečje, ker ne služi vsakdanjemu občevanju.

Ivan Koštiál. (Novo mesto.)

SAMOIZOBRAZBA UČITELJSTVA

Zgodovinski razvoj kapitalizma.

II.

Revolucija kmetijskega stanu, tako značilen izraz gospodarskih in lastninskih razmer v srednjem veku, je sicer zamrla v krvavi reakciji plemstva in Cerkve. Stanje proizvajajočih stanov se je vsled novih verskih in gospodarskih vojev še poslabšalo. Srednjeveški kmet je padel na nivo antičnega suznja, upajoč na rešitev iz svoje bede «na sodnji dan popoldne.» Fevdalizem je triumfiral, a kmalu so se mu začela majati tla. Iskra revolucionarnega stremjenja, vržena od Luthra, Husa in drugih prosvitljenih duhov, se je zanesla med vse stanove in tu tlela toliko

časa, dokler se ni razširila v požar, ki je uničil fevdalistični in hierarični sistem.

Plemstvo se je, svesto si svoje moči, obrnilo proti porajajočemu se absolutizmu. Rokodelski stan je s svojo težnjo po svobodni obrti povzročil razpor v cehovski organizaciji. Prejšnje familijarno razmerje med delavci in mojstri se je izpremenilo v pravi razredni boj, ki je zavzemal vedno ostrejša oblike. Čehov se je lotil tudi trgovski stan z zahtevo svobodnejšega, intenzivnejšega proizvodnje za trgovino uporabnih dobrin. Nastal je tkzv. bellum omnium contra omnes t. j. boj vseh zoper vse, v svojem bistvu začetek konca.

Meščanstvo je zaživelo samostojnejše življenje. Z napredujočim razpadom cehov se je nejasno pričela

svoboda proizvajanja in trgovskega prometa, ki se je med poizkusi in prepri merkantistov, fiziokratov in nacionalnih ekonomov razvijala tako dolgo, dokler niso gospodarske in politične razmere stopile v zgodovinsko nasprotje z vso družabno in državno uredbo, se jej uprle in jo prevrnile — v znani francoski revoluciji.

Absolutistična država je začasno z različnimi reformami na gospodarskem in političnem polju nekoliko omilila kričeča nasprotja med stanovi. S klasičnim izrekom: «L'Etat c'est moi!» je najprvo potlačila naduto plemstvo, vladarju pa dala neomejeno zakonodajno in vršilno oblast. Obrnila se je do srednjih stanov, upajoč od trgovcev in obrtnikov rešitve iz obupnega gospodarskega stanja in vedno se ponavljajočih finančnih kriz. Vso svojo pozornost je zato posvetila razvoju obrti in trgovine. Po načelu ugodne trgovske bilance, t. j. veliki dohodki in majhni izdatki se je jelo kopiciti v državni bogastvo.

Srednji stan je dobil tako v roke nevarno orodje, kapital. Kljub simpatijam s strani države, je vstal najbolj revolucionaren element, ki je pozneje svojo moč izvabil sebi v prid.

Vsled enostranskega povspeševanja obrti in trgovine pa so drugi stanovi še hitreje propadali, v mestih se je pojavil proletarijat. Merkantilistična politika je le poglobila razliko med imovitejšimi sloji in nemanici, splošnega položaja pa ni zboljšala. Zato je zadel ta sistem kmalu na odpor.

Opirajoč se na J. J. Rousseau-jev izrek: «Retirons nous à la nature, rien que la nature!» so ubrali fiziokrati merkantilizmu diametralno nasprotno pot, povdarjajoč le plodovitost zemlje in produktivnost poljedelstva. Slabih razmer pa je kriva državna vsemogočnost, ki ovira svobodno voljo posameznika in zanika njegove naravne pravice do svobode in lastnine. Zato pa: «Laissez faire, laissez aller! Vsak naj dela, kar hoče; pustite naj vsak gre, kamor hoče! Kakor se druga narava sama vlada, tako naj se vlada samo tudi vse gospodarsko življenje. Svobodno bodi torej zemljišče, svobodna last, svobodni vsi obrti, svobodna trgovina! Proč z vsem, kar omejuje to svobodo, proč z obmejno carino, proč s cehi in trgovskimi gildami, proč s fevdalstvom, proč z vsemi stanovskimi zvezami, proč s srenjsko samostojnostjo!»*

Praktično se fiziokratizem ni obnesel. Odrekajoč industriji vso pravico do življenja in državni skrb za blaginjo vseh njenih članov, prepuščajoč jo samovolji posameznikov, je, kakor pozneje liberalizem, njega vredni sin, zagrešil strašen zločin, za katerega so se pokorile generacije tekom dveh stoletij. Imel pa je poleg drugih to zaslugo, da je razkrinkal tedanje kaotično proizvajanje in ga pokazal v luči nastajajočega kapitalizma.

Teoriji fiziokratov je sledila nujno druga, teorija ki je vsebovala že vse prvine kapitalističnega gospodarstva in proizvajanja. To je bila teorija Adama Smitha, propovednika menčestrskega liberalizma. Gibalo vsega socialnega dejstvanja mu je bil zasebni interes. Oprirajoč se na tedanje modroslovno naziranje o nepokvarjenosti človeške narave in nje nagonov je izvajal, da more svobodni razvoj človeške dejavnosti roditi le dobro. Pobjijajoč nauk fiziokratov o edini produktivnosti zemlje, je povdarjal človeško delo kot vir narodnega bogastva. Proti načelom absolutističnega merkantilizma je postavil načelo popolne gospodarske in politične svobode.

*) Dr. Krek, Socializem str. 321.

Fevdalizmu je odvzel zadno podlago s proglasitvijo lastninske svobode. Obrtništvu in trgovini pa je omogočila njegova teorija o svobodni tekmi velikanski razmah.

Vzporedno z gospodarskim liberalizmom se je razvil umstveni liberalizem, motreč vse javno življenje in ves njegov razvoj z individualističnega stališča, smatrajoč posameznika kot glavni cilj, glavni namen vsakega socialnega razvoja, stremeč po izboljšanju pretečega socialnega zla z osvoboditvijo posameznika, s proglasitvijo njegovih pravic.

Pod vplivom idej merkantilistov, fiziokratov in nacionalnih ekonomov je progresivno rastla moč in zaveš meščanskega razreda, ki je med tem preživel svojo otroško dobo in zadobival politično moč. Odkritje Amerike in pota okoli Afrike so ustvarile porajajoči se buržuaziji novo polje. Vzhodnoindijski in kitajski trg, pomnožitev menjalnih sredstev in blaga sploh so neznansko povzdignile trgovino, pomorsko plovbo in industrijo in s tem povspešile razvoj meščanskega revolucionarnega elementa v razpadajoči fevdalni družbi. Dosedanji fevdalni ali cehovski obratni način v obrti ni več zadoščal rastočim potrebam novih trgov. Oblika fevdalne lastnine se ni več krila s svobodno obliko proizvajanja in izmenjave. Odtod zahteva, naj se fevdalna lastnina odpravi in izpremeni njen pravni naslov. Lastnik proizvodov naj bo vsak proizvajalec - podjetnik; za vsakogar enakost, za vsakogar svoboda, med vsemi bratstvo. S pravnim naslovom lastnine se mora menjati tudi že trhla absolutistična oblika države.

S tem programom je začelo meščanstvo, ko je bila država na robu upravnega, vojaškega in gospodarskega propada, ono veliko krvavo revolucijo. V zgodovinski noči 4. avgusta 1789 je izpolnilo svojo veliko, od zgodovinske nuje narekovano nalogo, odpravilo fevdalizem in hierarhično nadvlado, preuredilo družabni in politični ustroj in tako odprlo pot državnopravnemu oblikovanju zmagoslavnega meščanskega kapitalizma.

Za dobe moderne meščanske družbe, vzrasle na razvalinah prejšnje fevdalne, se je razvalo socialno življenje do doslej nepoznanih obzorij. Vzniknile so nove ideje in komaj jasni pojmi o kapitalizmu, vladi, cerkvi, parlamentu, narodnosti itd. so postali meso in kri.

V gospodarskem življenju so načela gospodarskega liberalizma povzročila popoln prevrat. Svoboda je razvezala sile, oprostila osebe, lastnino, kapital in delo; tekma je podnetila sile in tako se je začel živahen gospodarski razvoj in velik napredek na vseh poljih. Namesto starega proizvajalnega načina je stopila manufakturna produkcija z izrazito kapitalistično tendenco lastnikov proizvajalnih sredstev, kako povečati produktivnost kapitala t. j. denarja, ki ga je rodila potreba izmenjavanja. Zato je kapitalistični duh uporabil tehniko, da oprosti obrt «majstrov» in jo omogoči neizkušenim delavcem, ki jih dobi za neznatno plačilo iz delavskih vrst kmetijskega stanu. S tem je razbil organizacijo cehov in začel z rokodelci divjo konkurenco. Z nakopičenim kapitalom mu je bilo omogočeno začeti obrt v velikem, polastiti se svetovnih tržišč, dobivati sirovin v velikih množinah, proizvajati in podajati na debelo. Vse meje so padle, mesta so morala odpreti vrata, dežele se zvezati s cestami, dalje in dalje je segal promet. Ta razvoj je trajal stoletja in traja še vedno. Največjo moč so dali kapitalizmu stroji. Zato je bilo šele 19. stoletje, doba velikih razkritij in iznajdb, pravo stoletje kapitalizma.

Para in stroji so zrevolucionirali obrtno produkcijo. Manufakturo izpodrine moderna veleobrt, obrtni srednji stan izpodrinejo industrijski milijonarji, načelniki celih industrijskih vej, moderni buržuaziji. Veleindustrija si stvari svetovni trg, pripravljen po odkritju Amerike. Svetovni trg odpre trgovini, pomorski plovbi in občilom na suhem neizmeren razvoj in s tem razširi industrijo. V isti meri kot obrt, trgovina, plovba, železnice, se razvija buržuazija, množeč svoje kapitale in potiskajoč iz srednjega veka preostale razrede v kot. Te razvojne stopnje spremlja primeren političen napredek. Buržuazijo si izvojuje po postanku veleobrti in svetovnega trga v moderni reprezentativni državi neomejeno politično gospodstvo. Moderna državna oblast ni drugega kot odbor, ki upravlja skupne zadeve meščanskega razreda (Po Marxu - Manifest.)

Z uvedbo kapitalističnega sistema buržuazija človeštva ni osrečila. Iznajdba strojev in razvoj industrije sta podredila deželo nadvladi mesta in pomnožila število mestnega prebivalstva na škodo podeželskega. Liberalizem je razbrzdal ekonomske sile in človeški egoizem, vrgel iz socialne ekonomije kakor sploh iz javnega življenja religiozma načela in etične zakone in izročil delavce kapitalizmu z brezsrčnim mehanizmom svobodne pogodbe in svobodne konkurence z edinim zakonom čim največjega profita. Brez ozira na človeka, brez ozira na družbo, brez ozira na potrebe in konsum izkuša liberalna ekonomija le zvišati produkcijo. Res je napredek silen, ali doprinaša kaj k sreči človeštva? Žrtev tega napredka je srednji stan, žrtve so delavci, ki so le še sredstva in stroji v produkciji in tudi tisti, ki so zmagalci v boju, niso gotovi svojega bogastva. Gospodstvo kapitala, svobodna konkurenca uničujeta in ubijata srednje stanove. Žrtve so delavci: ali ne

sliši svet, kako ječe, kako škrtajo pod gospodstvom kapitala, živeči vsled vednih kriz v večni negotovosti! Kapitalist gospodje: delavec mu služi ali umri! Fevdalizem se je zavedal dolžnosti za delavca skrbeti, kapitalizem mu dopušča svobodno umreti.

Skratka: bistveni pogoj obstanka in vlade kapitalističnega meščanskega razreda je kopičenje bogastva v rokah posameznikov, tvorba in množitev kapitala brez ozira na socialno blaginjo. Posledice stoletnega sistematičnega gospodarskega liberalizma: propast srednjih stanov in z njo rastoči proletarijat, na eni strani kopičenje bogastva, na drugi skrajni pauperizem, v proizvodnji pa anarhija, ki se izraža v gospodarskih krizah in bankrotih.

Armada tlačanih in izkoriščanih se grozilno obrača proti kapitalizmu, onemu kapitalizmu, ki je ubil v njih zavest osebnosti, opustošil njih socialno in duševno življenje, jih vrgel v skrajno bedo, izsesavač iz njih sleherne kapljice krvi le umazani interes, kapitalizmu, ki jih je kakor mrtve, brezčutne stvari zvezal k stroju, ki je potegnil njih žene in otroke v temno zakajeno tvornico, kapitalizmu, ki z geslom svobodne konkurence ubija šibkejšega obrtnika, trgovca, ki sili svobodno zadolženega kmeta v proletarske vrste, kapitalizmu, ki je izrabil rodbinsko življenje v svoj interes, ki je vrgel ženo v močvirje prostitucije, kapitalizmu, ki je ponižal stanove, kapitalizmu slednjič, ki je pod krinko patriotizma vozil milijone v svetovno klavnico!

Orožje, s katerim je meščanstvo porazilo fevdalizem, se obrača proti meščanstvu samemu. In meščanstvo ni le skovalo orožja v svojo lastno pogubo, rodilo je tudi moštvo, ki ga bo sukalo — moderni proletarijat.*

*) K. Marx - Manifest.

L. Tavčar.

IZ ORGANIZACIJE.

Poziv vsem Zvezinim društvom. Pozivamo vsa včlanjena društva, da čimprej prispevajo iz blagajniškega prebitka po 1. — L. na člana v društvu za financiranje pevske vaje Zvezinega zbora v svrhu koncerta v Postojni. Vodstvo.

Slovensko učiteljsko društvo za Istro bo imelo svoje redno letno zborovanje dne 8. junija ob 10. predpoldne pri sv. Ani — Trst. (Restaurant Subietta).

Dnevni red:

1. Poročilo o društvenem delovanju. 2. Poročilo blagajnika. 3. Volitev 3 pregledovalcev računov. 4. Volitev društvenega odbora. 5. Volitev delegatov. 6. Izobraževalni tečaji za Istro. (Informira tov. predsednik). 7. Slučajnosti.

Kraj zborovanja je zaradi komunikacijskih zvez zelo primeren za društvenike voloskega, kakor tudi za one kopskega okraja. Razven z vlaki so ugodne zveze tudi z različnimi prevoznimi avtomobili, tako, da se lahko udeleži vsak včlanjeni tovariš in tovarišica letnega zborovanja. — Marsikateremu izmed nas leži nerešena prošnja o kakšni denarni zadevi pri dež. odboru v Poreču mogoče 2, 3 in še več let. Vse pismene pritožbe, vsa urgiranja, vse resolucije ne pomagajo. Zaradi tega naj vsak prizadeti napravi za dan zborovanja ulogo z vsemi potrebnimi podatki. Občni zbor določi delegacijo, sestojajočo iz dveh članov, ki se odpravi v Poreč, da izposluje takojšnjo rešitev teh ulog. Izkušnja ital. tovarišev

nas uči, da je to edina pot za rešitev zastarelih zadev. Istočasno bi urgirala deputacija tudi zaradi definitivnih imenovanj.

Vsak član naj se udeleži zborovanja, kjer bo izrekel svoje želje in nasvete. Za neudeležbo ni — opravičbe.

Odbor.
Redni občni zbor postojanskega učit. društva bo na binkoštni ponedeljek, 5. junija ob 10 $\frac{1}{2}$ v ljudski šoli v Postojni s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo odbora.
2. Volitev: a) 7 odbornikov; b) 3 pregledovalcev računov; c) 10 delegatov za Zvezino zborovanje v Gorici.
3. Naše gmotno vprašanje.
4. Slučajnosti.

Opozarja se na važnost prijavljenih predlogov! Popoldne istega dne obisk postojanske jame.

Na predvečer se vrši «Zvezin» koncert. **Odbor.**

Delegati za delegac. zborovanje Zveze. (Goriško učit. društvo): 22. Boštjančič Katarina, 23. Klančič Emilija, 24. Jelšek Amalija, 25. Strel Otilija, 26. Vilhar Zora, 27. Arrigler Anton, 28. Bratuž Anton, 29. Berce Jožef, 30. Kramer Franc, 31. Nemeč Peter, 32. Reja Leopold, 33. Rojic Jaka, 34. Tušar Anton, 35. Urbančič Lojze, 36. Verč Alojz.

Daljšje poročilo o zborovanju Goriškega učit. društva, ki se je vršilo ob prav lepi udeležbi, izide zaradi pomanjkanja prostora v prihodnji številki.

Prihodnje zborovanje in socialni tečaj bo 1. junija t. l. v Gorici v «Trgovskem domu». Pričetek ob 10. uri dopoldne.

Poziv na redovitu glavnu skupštino «Jugosl. učitelj. društva» sa sjedištem u Pazinu, što će se obdržavati u Pazinu u četvrtak dne 1. junija u 9 sati uz slijedeći **dnevni red**: 1. Otvorenje skupštine i prigodni predsjednikov govor, te njegova priopćenja; 2. Čitanje i odobrenje zapisnika zadnje skupštine; 3. Izvješće tajnika, blagajnika i revizora, te odobrenje računa; 4. biranje novog društvenog odbora i kotarskih predstavnika, biranje društ. revizora; 5. biranje delegata za «Zvezino» zborovanje; 6. prijedlozi i upiti pravodobno podnešeni; 7. utjeranje društvene članarine. — Predsjedništvo.

Opomena. Punim pravom očekuje se, da će sve naše hrv. učiteljstvo pohrliti na ovu svoju godišnju

skupštino. S raznih razloga ne možemo se za sada češće sastajati; pa zato je uprav od prijekne potrebe, da se sastanemo svi bar jedamput u godini. Dnevni raspored ove skupštine je formalan i običan radi kratkoće vremena, što nam stoji na raspologanje; al i zato, što se nadamo, da će biti podnešeno više i mnogo prijedloga, resolucija i upita, što valja da ih dotičnik obrazloži, a skupština o njima raspravlja i glasuje. Spomenut ćemo samo autonomiju škole, pa razne naše nepravde i želje učiteljske, školske i društvene, čime se kani zaokupiti skupštinarne. Poželjno bi bilo, da radi iskaza solidarnosti bude nazočan delegat voloskog učitelj. društva. — Bude li opravdanih razloga, da se zamijeni dan ili mjesto skupštine, uzet će se u obzir.

ŠOLSKE VESTI

UMETNIŠKO VZGOJEVALNI POUK

(Majnikova štev. Schaffende Arbeit.)

Kuga. Metod. slika.

Učitelj F. Ehm je obravnaval pri zgodovini «Naša domovina v 30letni vojni. Kuga». Nekaj dni pozneje lepjo uporabi to snov. Krasna Max Klingerjeva slika naj postane otrokom notranje doživetje.

Príprava na to je sprehod v zimski gozd. Opazovanje z otroci. Vsepopsvodi smrt. Le solčni žarki in koščeki neba, ki gledajo skozi veje, rahlo pozvanjanje ledenih vejic in zamolklo žuborenje potočka pod ledeno skorjo — so znaki življenja.

V šoli napišejo uč. svoje vtise o «gozdu pozimi».

Razpoloženje za sliko je ustvarjeno.

Drugi dan uvede pouk z obravnavano zgodovinsko snovjo. — Toda umotvor. — Tiho opazovanje; ena klop za drugo. Učitelj gleda, kako različno učinkuje delo na otroke. Nato odstrani sliko. «Sedaj vzemite zvezke in napišite, kar ste vidli, tudi če je en sam stavek.

Prevzeti od umotvora otroci gotovo napišejo najmočnejše vtise.

Čez par minut preberejo vsak svoje.

Razgovor o umotvoru.

Bistveno so podali že otroci. Učitelj le še pogloblja in razlaga. Približati jih mora le umetniku. Kako je umetnik izrazil v sliki grozoto kuge. Kaj je strašnega na sliki? Obrazi bolnikov, koščene roke, globoke čči, sključena telesa v posteljah, kričeči bolniki, 2 vrana na postelji, drugi na oknu, črna krsta pred oknom, prazne stene, velika soba. Kaj je lepega? Pogumna nuna, ki pokriža umirajočega in dviga razpelo in rožnivenec, braneč vranom. Njena ljubezen do bolnikov. Solnce zunaj, odprta okna, od vetra zganjene zavese. — Zakaj je bilo tako hudo? V koliko je danes boljše, če razsaja epidemija. — Notranja potreba je otrokom, da to močno doživetje povedo v spisu: Kuga, M. Klingerjeva slika, (eventuelno drugič: Simbolični pomen vran).

Drugi dan pokaže učitelj še druge Klingerjeve slike o smrti, ki jih le kratko obravnava, nazadnje sliko umetnika samega.

Globoko vzdihnejo mlade dušice, še prevzete od umetnikovih del. Hvaležno se svetijo te lepotežne oči.

Slovesno razpoloženje vlada. Kakor da je duh umetnika med njimi, ki jih blagoslavlja. M. B.

Ispiti usposobljenja. Naučno ministarstvo već je odredilo, da se sastanu ispitna poverenstva u Opatici, Tčlminu, Trstu i Gradiški, koja će ustanoviti i javiti točan dan za polaganje učiteljskog ispita osposobljenja. Za pristup k ispitu valja da naši učitelji, kandidati ulože molbu providjenu sa dvilirskim biljegom na dotično ispitno poverenstvo putem svoga kot. škol. veća. — Molbi valja priložiti: 1. kraki prikaz kandidatnih nauka (škole); 2. svodžbu zrelosti bodikojeg učiteljšta; 3. potvrdu dvogodišnje učiteljske prakse na javnoj pučkoj školi ili privatnoj s pravom javnosti. — Kandidati, što sada službuju na privatnoj školi, imadu još priložiti svodžbu sa strane službenog (kotarskog) lečnika o njegovoj telesnoj sposobnosti za podučavanje. — Propali kandidati prigodom zadnjeg ispita, imadu se ponovno podvrći ispitu kod istog ispitnog poverenstva.

Učiteljski izpiti, ki bi se morali pričeti 22. t. m., se prenesejo zaradi kraljevega obiska in se bodo začeli šele 29. maja.

Pevski zbor «Zveze». Skupna vaja se vrši dne 27. in 28. t. m. Koncert se vrši za Binkošte v Postojni. Natančneje v «Edinosti».

Novi Rod. Junijska številka izide 1. 6. — 7. in 8. številka izideta skupno kot ena, in sicer že 25. junija, tako, da jo dobe učenci-naročniki še pred sklepom šolsk. leta.

Izjava. Ker ni bilo dovoljeno opustiti pouka v soboto 29. aprila, se nisem udeležil generalne pevske vaje v Gorici. Na ukaz tov. Kumarja sem kljub prepovedi tov. Ribičiča nastopil pri koncertu. Tudi druga izjava, da mi ne pristojta določena potnina, me ni plašila. Tov. Ribičiču na znanje, da nisem apeliral nikdar na kako odškodnino, kajti prava požitvovalnost do kulture se ne plačuje z lirami.

Just Martelanc.

R. Tagore III. del pride v prih. številki. —

S. Kumarjev članek „O vsporedu našega koncerta“ ki je obenem odgovor na članek „Koncert pev. zbora Zveze v Gorici,“ pričobimo v prih. številki.

Samoizobraževalna akcija. Vsled obilice in aktualnosti gradiva prinese list poročilo o sestanku učiteljstva in nekaterih gostov (70 oseb) dne 30. aprila v Gorici v prihodnjih številkah. Ur.